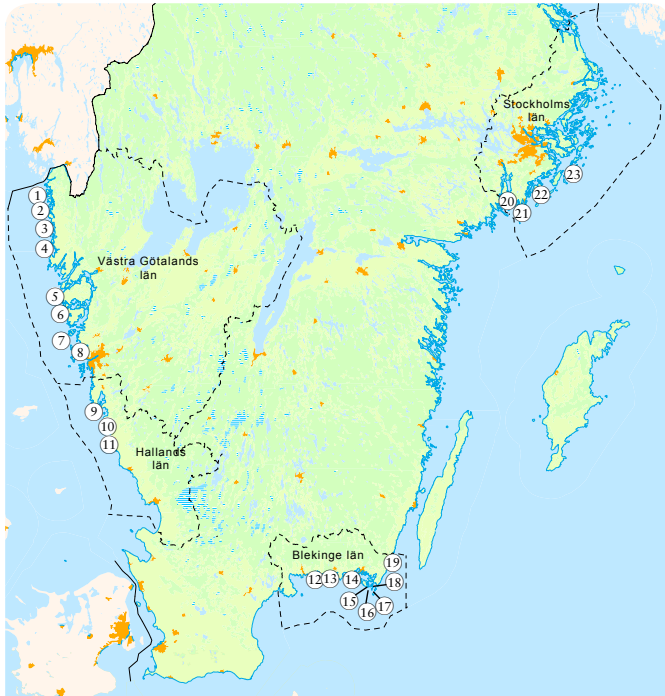

Projektområden

GRACE omfattar 23 Natura 2000-områden i skärgården. Restaurering kommer att utföras på totalt 39 öar och två halvöar.

Natura 2000-områden

1. Koster	13. Sonekulla
2. Kosterfjorden- Väderöfjorden	14. Tromtö-Almö
3. Tjurpannan	15. Järkö
4. Tanumskusten	16. Hästholmen- Oppenskär
5. Härmanö	17. Utlången
6. Härön	18. Stora Hammar-Varö- Lillö
7. Sälöfjorden	19. Kristianopels skärgård
8. Nordre äls eustarium	20. Tullgarn, ost
9. Kungsbackafjorden	21. Karingboda
10. Vendelsö	22. Rånö Ångsholme
11. Balgö	23. Villinge Boskapsö
12. Tärnö-Harö-Brorsö	

Samverkande parter

LÄNSSTYRELSEN I VÄSTRA
GÖTALANDS LÄN
www.lansstyrelsen.se/vastragotaland
031-60 50 00

LÄNSSTYRELSEN I BLEKINGE LÄN
www.lansstyrelsen.se/blekinge
0455-870 00

LÄNSSTYRELSEN I HALLANDS LÄN
www.lansstyrelsen.se/halland
035-13 20 00

LÄNSSTYRELSEN I STOCKHOLMS LÄN
www.lansstyrelsen.se/stockholm
08-785 40 00

Medfinansierare

Life+ och Natura 2000

Projektet medfinansieras av Life+-fonden, EU:s program för att stödja unionens naturvårdspolitik.

Natura 2000 är ett nätverk av EU:s mest skyddsvärda arter och naturtyper. Nätverket är skapat för att stoppa utrotningen av arter. Varje medlemsland ansvarar för att ta fram och ansvara för skydd och skötsel av sina Natura 2000-områden. Arbetet grundar sig på EU:s Art- och habitatdirektiv samt Fågeldirektivet.

Mer information finns på www.naturvardsverket.se

www.graceprojektet.se

GRACE

återskapar
öppna landskap
i skärgården

Projektet

GRACE (Grazing and Restoration of Archipelago and Coastal Environments) är ett projekt med målet att återfå ett rikt odlingslandskap. Restaureringar kommer att göras i fyra län; Västra Götaland, Halland, Blekinge och Stockholm. Projektet startade 2010 och kommer att pågå till 2016.

Projektets budget är 8,5 miljoner euro och huvuddelen finansieras av EU, Naturvårdsverket och länen. Skärgårdsstiftelsen bidrar till kostnaderna för ett stort djurstall på Käringboda.

Åtgärderna ska leda till att några av skärgårdens mest värdefulla naturmiljöer med strandängar, hedar och hagmarker återskapas så att de återigen kan brukas. Detta är nödvändigt för att bevara många av skärgårdens arter som hotas av igenväxning på öarna.

Historiska marker

Människans nyttjande av kusten har pågått i tusentals år. Det värdefulla växt- och djurlivet i skärgården är resultatet av sekler av traditionellt jordbruk.

Innan industrialiseringen började levde merparten av befolkningen på landet. Områdena har varit intensivt brukade till mitten av 1900-talet. År 1870 arbetade sjuttio procent inom jordbruket, men idag arbetar mindre än två procent med jordbruk, skogsbruk och fiske.

Varför växer skärgården igen?

Jordbruket rationaliseras: Produktionen av livsmedel har blivit storskalig för att kunna möta bristande lönsamhet och ökad konkurrens från utlandet. Idag importeras en tredjedel av vår mat. Detta leder till att betesmarkerna överges. När djuren försvinner finns inget behov av vinterfoder och ängarna behöver inte längre slås.

El och olja ersätter ved: Tidigare hämtades ved ute i markerna för värme och matlagning. Det var inte bara ved från träd som togs till vara utan även buskar och ris samlades in. När hushållen fick tillgång till el och olja från-gick man denna syssla, och markerna började växa igen.

Svårbrukat: Många små jordbruk i skärgården har övergivits under de senaste hundra åren, framför allt på grund av att de är svårtillgängliga och därför svårbrukade. Dyra transporter av djur, mjölk och foder med båtar gör att kustjordbruket inte är lönsamt.

Naturvård i tiden

Genom åtgärderna i GRACE så förbereds markerna för ett framtida långsiktigt bruk. Efter GRACE tar den ordinarie förvaltaren över ansvaret att sköta markerna. Detta kan vara markägaren eller Länsstyrelsens naturvårdsförvaltning. Målet är att skötseln ska kunna finansieras inom det svenska landsbygdsprogrammet.

Trenden i samhället är att mångsyssleriet i skärgården är på väg tillbaka. Intresset för lokala och ekologiska matvaror är mycket stort. Fler väljer också naturturism i form av boende och andra upplevelser i natursköna miljöer. Detta gör att förutsättningarna för både växt- och djurlivet samt entreprenörerna i skärgården är bättre än på länge. Vi har därför goda förhoppningar om att vår svenska skärgård återigen ska sjuda av liv.

Åtgärder inom GRACE

Gallring och röjning: Ofta krävs kraftfulla åtgärder för att återskapa markerna. Gallring och röjning behövs för att ta fram igenväxta hedar, öppna upp kring värdefulla hagmarksträd, och få solbelysta marker.

Bränning: Bränning är en traditionell metod för att föryngra gammal ljung. Bränning ger goda förutsättningar för insekter och växter. Efter bränning återkommer gräs och örter, betet blir bättre och mångfalden ökar.

Bete: Betesdjuren skapar de miljöer som skärgårdens växter och djur behöver och håller dessutom undan slyuppslag. I många fall blir det bäst resultat genom sambete med flera olika djurslag som får, hästar och nötkreatur.

Information: Guidade vandringar, seminarier och övrig spridning av information är en viktig del i projektet. Hemsidan (www.graceprojektet.se) uppdateras regelbundet med aktuell information.